

39 . Iaz | Comuna: Obreja | Județ: Caraș-Severin | Punct: Traianu | Anul: 2018

Anul: 2018

Cod RAN: 53407.01

Perioade: Antichitate

Epoci: Epoca romană târzie

Tipuri sit: tip neprecizat, structură de cult/religioasă

Categorii sit: Domestic, Apărare (construcții defensive), Religios, ritual și funerar

Autori: Adrian Ardeț, Lucia-Carmen Ardeț, Doina Benea, Mariana Crânguș, Iulian Leonti, Dimitrie Pavel Negrei, Simona Daniela Glicheria Regep, Livio Zerbini, Cristina Failla

Instituții: Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș, Liceul Teoretic "Traian Doda" Caransebeș, Universitatea de Vest, Timișoara, Universitatea de Vest, Timișoara, Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș, Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș, Universitatea de Vest, Timișoara, Universitatea Ferrara, Universitatea Ferrara

Raport

Scurt istoric

Orașul antic Tibiscum era situat pe granița de vest a provinciei Dacia, într-o zonă depresionară, traversată de râul Timiș (Τιβίσκος) și Bistra.

Așezarea a avut la început statutul de vicus militar, iar la începutul secolului III p. Chr. primește statutul de municipium, în timpul împăratului Septimius Severus (193 – 211 d. Chr. Pe parcursul secolului al III-lea municipiul roman Tibiscum cunoaște o dezvoltare deosebită reprezentând unul din cele mai importante orașe din Provincia romană Dacia.

Ruinele antice se află răspândite astăzi pe raza satelor Jupa și Iaz (Caraș-Severin). Din păcate o mare parte din vestigiile romane (mai bine de 75 %) au fost distruse de cursul fluctuant al râului Timiș.

Cercetările arheologice sistematice sunt inițiate și conduse de profesorul Marius Moga, până în anul 1976, când responsabilitatea științifică a șantierului îi revine Doinei Benea, iar din anul 2011 cercetările arheologice la Tibiscum sunt coordonate de dr. Adrian Ardeț de la Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș.

Obiectivele cercetării

-?Continuarea cercetărilor arheologice La edificiul descoperit în anul 2016 și la clădirea XV, din cadrul așezării civile de la Tibiscum - Jupa

-?Cercetări arheologice în cadrul castrului roman de la Tibiscum - Jupa, cercetarea sistemului defensiv și a laturii nordice a castrului

-?Cercetarea arheologică a sistemului defensiv al orașului/ zidul de incintă de la Tibiscum – Jupa

-?Realizarea de cercetări arheologice non- destructive (cercetări geo-fizice și geo-magnetice) în cadrul siturilor de la Tibiscum – Jupa și Tibiscum – Iaz

-?Cercetarea arheologică a necropolei romane de la Tibiscum – Iaz

-?Punerea în valoare atât turistică și muzeală a Rezervației Arheologice de la Tibiscum

Rezultate și interpretarea lor

Campania arheologică din anul 2018 a fost deschisă luni 02 iulie 2018 și s-a desfășurat până pe data de 28 septembrie 2018, pe patru sectoare distincte, trei aflate în interiorul rezervației arheologice, al patrulea sector fiind în necropola romană de la Tibiscum – Iaz.

Tibiscum Jupa, Sector 1

Responsabil sector: Lucia Carmen Ardeț, membrii: Dimitrie Pavel Negrei și Iulian Leonti

Urmare a finalizării programului de cercetare non intrusivă dintre Universitatea Warșovia și Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță din Caransebeș, respectiv Universitatea de Vest din Timișoara, în anul 2016 s-a materializat prin deschiderea a două secțiuni aflate la nord de incinta castrului militar. Secțiunea S/1 orientată nord-sud care are dimensiunile de 21 X 1.5 m și secțiunea S/2 orientată est – vest care are dimensiunile de 8 X 2 m. După înlăturarea gliei moderne au apărut fundațiile din piatră de râu ale unei construcții patrulateră cu dimensiunile aproximative de 8 X 8 m, aflată la 50 de metri de incinta nordică a castrului militar. Cele trei ziduri au grosimea de 0,80 m și reprezintă fundația construcției din piatră de râu din care s-au mai păstrat doar trei rânduri de piatră de râu legată cu mortar. Cercetările din anul 2016 s-au oprit la adâncimea de 1.20 m surprinzându-se două nivele reprezentate printr-un strat de pământ cu lut de cca. 0,30 m, care acoperă un nivel de 0,40 m care reprezintă stratul de distrugere a construcției din lemn. Menționăm ca acest nivel acoperă podeaua din lut ce este arsă, urmare a unui puternic incendiu. Pe această podea a fost descoperită o structură circulară cu diametrul aproximativ de 1,40 m formată dintr-o bază de cărămidă care este înconjurată de fragmente prelucrate din cărămidă sub forma unui arc de cerc. În centrul acestei amenajări, cărămizile sunt sparte ca urmare a prezenței în antichitate a unui stâlp de susținere, probabil pentru o „masă circulară”.

Cercetările din campania 2017 s-au concentrat în mod special pentru dezvelirea parțială a construcției atât în interior cât și în exteriorul acesteia, materializate printr-o suprafață de 12 X 6 m. (Su.1/2017). În urma cercetărilor arheologice pe lângă cele trei ziduri dezvelite în campania anterioară a mai fost decopertat și cel de-al patrulea zid tot din piatră de râu, ce conține foarte puțin mortar.

În anul 2018 au fost continuate cercetările în Su1/2017 și a fost deschisă o nouă suprafață, cu dimensiunile de 5 x 4 m, numerotată Su2/2018. Cele două suprafețe aflându-se pe latura de sud-vest a clădirii și fiind despărțite de un martor cu o lățime de 1 m.

În această campanie a fost dezvelit zidul, aflat pe latura de sud-vest, care are o lungime de 8,30 m și lățimea de 0,80 m, în Su2/2018, zidul este distrus, păstrându-se doar patul fundație format din nisip și pietriș.

Suprafața Su1 /2017 a fost cercetată până la adâncimea de 0,90 m, dezvelind fundația unui perete din lemn, care despărțea două încăperi, reprezentând faza a doua de lemn a construcției.

În suprafața Su.2/2018, atât în interiorul clădirii, cât și în exteriorul ei, s-a ajuns la adâncimea de 1,90 m, oprindu-ne pe podeaua unei construcții din lemn, reprezentând cel mai probabil prima faza de lemn, de la Tibiscum. (Fig. 2-3)

În această suprafață, Zidul 1, surprins în S1/2016 se păstrează mult mai bine, fiind distrus doar la colțul cu Z4. (Fig. 1)

Din punct de vedere stratigrafic menționăm următoarele. La adâncimea de 1,90 m. se află prima faza de lemn. În care am descoperit fundațiile din bârne arse ce reprezintă talpa construcției din lemn. (Fig. 3)

În exteriorul clădirii, în carourile 6 D-E, la adâncimea de 1,40 m, a fost descoperită o structură patrulateră din piatră de carieră, ce are lungimea de 1,50 m. și lățimea surprinsă în săpătură de 1,00 m, grosimea este de aproximativ 0,30 m. Această amenajare taie fundațiile construcției din prima fază de lemn.

În interiorul acesteia a fost descoperite fragmentele unei amfore de tip agora 65-67, cu o singură toartă, datată în secolele I-II d.Hr.

Prima fază este acoperită de un nivel de dărâmtură, constând în chirpici, și mult lemn ars, cu o grosime de 10 cm. Peste acest strat se află un nivel de chirpici, provenit de la pereții clădirii, cu grosime de 10-15 cm.

Între 1,40 m. și 1,10 m. se află un strat compact, de pământ de culoare galbenă, amestecat cu nisip. Peste acest strat se află o podea din lut galben, cu o grosime de aproximativ 15 cm, reprezentând faza a doua de lemn,

Această podea este acoperită de un strat de nivelare, cu o grosime de circa 35-40 cm, având în componență pietriș, nisip, mortar și fragmente de cărămidă.

Stratul de amenajare este acoperit de podeaua fazei a treia de lemn, cu o grosime de 20 cm, constând din lut galben.

În această podea a fost surprins un perete intermediar din chirpici, cu grosimea de aproximativ 20-25 cm. Acest perete se compune dintr-o peliculă exterioară din lut, de aproximativ 3 cm, ce reprezintă finisajul peretelui. În interior se observa urmele gropilor de par.

Acest nivel este acoperit de un strat de dărâmatură, format din chirpici și având o grosime de aproximativ 22 cm, care este acoperit de glia modernă.

Fundația construcției este din piatră de râu, legată cu mortar, din care s-au mai păstrat doar trei rânduri. Aceste ziduri acoperă până la adâncimea de 1,20 m straturi succesive de pietriș, nisip, piatră de râu care fac parte din patul fundației din piatră și taie ultimele două faze de lemn, ce credem că stau la baza construcției din piatră.

Tibiscum Jupa, Sector 2

Responsabil sector: Mariana Crânguș, membrii: Doina Benea și Atalia Ștefănescu.

În campania din 2018, în zona cercetată de UVT din vicus, s-a continuat identificarea elementelor componente ale edificiului XV. Au fost trasate două suprafețe.

S1/2018 a avut dimensiunile de 5x3 m și a fost dispusă la 0,50 m de S2/2017. În interiorul acestei suprafețe am surprins colțul de NV al edificiului, la adâncimea de 0,30 m. Cele două ziduri care închid clădirea pe laturile de nord, respectiv de vest, sunt construite în aceeași tehnică, anume din piatră de râu legată cu mortar. Lățimea zidului de nord este de 0,80m, iar a celui de vest de 0,90 m. Din acestea se mai păstrează 4 asize din elevație. În această suprafață am surprins o intervenție mai veche, în zonă, necunoscută nouă, intervenție care a distrus o parte din zidul vestic pe o lungime de 0,70-0,8 m. Această intervenție se poate observa pe profilul de sud și pe cel de est. Până în acest moment putem spune că latura de nord a clădirii a fost cercetată în totalitate, remarcându-se așa cum am menționat și în rapoartele anterioare o depunere intenționată de vase ceramice găsite de noi sub forma fragmentelor ceramice de-a lungul întregului zid, cu urme mai reduse cantitativ la conțurile pe care acest zid le face în mod firesc cu zidurile de est, respectiv de vest.

S2/2018 a avut dimensiunile de 6x2,5 m și a fost dispusă în continuarea lui S1/2017 lăsând între cele două un martor de 0,5 m. Aici a apărut așa cum era și normal continuarea zidului care desparte latura de nord a clădirii în două spații egale, posibil acestea fiind cellae-le edificiului de cult. Lățimea acestui zid este de 0,80 m. Starea sa de păstrare este precară. În interiorul acestor două spații a apărut o monedă ilizibilă, precum și partea inferioară dintr-un opaiț cu urmele unei ștampile de meșter pe care însă nu o mai putem citi. De asemenea, tot aici a apărut un fragment de cărămidă care mai păstrează doar literele....CH, posibil să fie vorba de [P]CH.

Campania din anul 2018 a adus încheierea cercetării laturii de nord a clădirii, urmând ca în campaniile viitoare să ne concentrăm atenția asupra jumătății de sud a clădirii.

Tibiscum Jupa, Sector 3

Responsabil sector Simona Daniela Glicheria Regep, membru: Doina Benea

Cercetările arheologice din anul 2018 au continuat investigarea sectorului de nord-vest al castrului mare, prin extinderea săpăturilor pe axa ce leagă colțul de nord-vest al castrului mare de colțul de nord-vest al comandamentului. Secțiunea din SI/2018, trasată la 0,50 m față de secțiunea din anul precedent, a avut lungimea de 12 m și lățimea de 1,50 m, caroiaj din 1 m în 1 m; cercetarea a avut ca scop surprinderea structurii interne a castrului mare, în apropierea principiei.

Stratigrafia este următoarea: 1. 0,00 - 0,10 m humus vegetal; 2. 0,10 - 0,40 m strat de depunere eoliană, fără materiale arheologice, strat cu pământ nisipos de culoare gălbuie; 3. 0,40 - 1,10 m nivel de distrugere în castrul mare, cu pământ de culoare negricioasă amestecat cu piatră de râu, pietriș, sporadic fragmente de

---

țigle și ceramică; 4. 1,10 - 1,20 m strat de locuire, cu pământ de culoare neagră, amestecat cu lemn ars și chirpic, nivel ce aparține castrului mare; 5. 1,20 - 1,35 m strat de lut de amenajare; 6. 1,35 - 1,45 m strat lutos, negricios; 7. 1,45 - 1,60 m strat de lut de amenajare.

Materialul arheologic descoperit este slab reprezentat, fiind găsite fragmente ceramice. Pentru realizarea cercetărilor au fost utilizate mijloacele clasice de cercetare arheologică.

Tibiscum Iaz, Sector 4, Necropolă

Responsabil sector: Lucia Carmen Ardeț, membrii: Dimitrie Pavel Negrei și Iulian Leonti, Livio Zerbini, Cristina Failla.

După finalizarea programului de cercetare non intrusivă dintre Universitatea Warșovia și Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță din Caransebeș, în anul 2018, au fost deschise patru casete, cu dimensiunile de 4 x 4 m, între ele a fost lăsat un martor de 0,50 m. Aceste casete au fost numerotate A,B,C și D. În urma cercetării arheologice, în cele patru casete au fost descoperite trei ziduri, cu o lățimea de 60 cm, construite din piatră de râu. Aceste ziduri au fost puternic deranjate de lucrările agricole, pietrele fiind împrăștiate în stânga și în dreapta acestora. Al patrulea zid, care închide această construcție, aflat în partea de sud - est, nu a fost decopertat, de la acest zid au apărut în casetele A și B doar aglomerări de pietre, provenite de la deranjarea lui, în urma lucrărilor agricole, ca și în cazul celorlalte trei ziduri. Construcția are lungimea de 6,50 m, iar lățimea cercetată de 5,60 m. (Fig. 4)

Materialele ceramice sunt foarte fragmentate și rulate.

Materialul descoperit

Materialul ceramic a fost bogat, fiind reprezentat de vase romane târzii, dar și fragmente de vase de sticlă, cuie, mărgelile, aplici și fibule – extrem de importante în datarea nivelelor. Materialul rezultat în urma cercetării arheologice se află în depozitele MJERG Caransebeș.

Tehnici de cercetare

În săpătura realizată în anul acesta au fost utilizate mijloacele clasice de cercetare arheologică, combinate cu tehnica fișelor de context arheologic și tehnici moderne, prospecțiuni geomagnetice și aerofotometrie.

Obiectivele cercetării viitoare și propuneri de conservare, protejare și punere în valoare Pentru anul 2019 ne propunem continuarea cercetării arheologice în cadrul zonei clădirii VI și a drumului roman, dar și realizarea unor lucrări de conservare primară, prin refacerea zidăriei și punerea în valoare a acestei construcții. Se dorește o acțiune conjugată la care să participe și autoritățile locale prin sprijinirea unui program de conservare și punere în valoare a acestei importante zone arheologice din România.

Bibliografie

- P. Munteanu Beșliu, RMI, 1, 1991, p.78-84; idem, în Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde, 1, 1993, p.12-31.
- P. Munteanu Beșliu, în Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu, 1995, (sub tipar).
- P. Munteanu Beșliu, în Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde, 2, 1991, p.151-163.
- P. Munteanu Beșliu, în Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu, 1, 1995, p.56-68.

Informații suplimentare online

[Raportul 6150 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
